

Cesta Jana Pavla II. ke svatosti

Velikost Jana Pavla II. byla utvářena vírou prožívanou v každodenní modlitbě a neustálým úsilím kráčet cestou přikázání a evangelia. Abychom pochopili Jana Pavla II. „zevnitř“, musíme prozkoumat příběh jeho života, poznat prostředí a podmínky, v nichž se vytvářel jeho charakter a život víry.

Rodný dům

Karol Wojtyła, otec Jana Pavla II., byl kapitán padesátého pěšího pluku rakousko-uherské armády. V roce 1905 se oženil s Emilií Kaczorowskou. Nastěhovali se ve Wadowicích do Kostelní ulice 7. Z okna jejich bytu byly vidět sluneční hodiny na zdi kostela s nápisem: „Čas běží – věčnost čeká.“ Jejich první syn Edmund se narodil 28. srpna 1906. Tento velmi schopný hezký sportovec dokončil medicínu na Jagellonské univerzitě v roce 1930 s titulem *medicinae universae doctor*. Několik let po Edmundově narození přišla na svět dcera, která žila jen pár týdnů. Jejich nejmladší syn Karol, budoucí papež, se narodil 18. května 1920 a byl pokřtěn 20. června v kostele Obětování Panny Marie.

Malý Karol vyrůstal v ovzduší hluboké víry svých rodičů. Mimořádný vliv na něj měl otcův příklad modlitby a sebekázně. Viděl, jak horlivě se modlil a jak uměl být na sebe náročný. Po létech už jako Jan Pavel II. napsal: „Moje dětská a mladá léta jsou spojena především s postavou otce. Viděl jsem zblízka jeho život, viděl jsem, jak na sebe byl náročný, viděl jsem, jak poklekal k modlitbě. To bylo nejdůležitější v oněch letech, jež znamenají mnoho v období dospívání mladého člověka. Otec, který byl na sebe náročný, v určitém smyslu nemusel být náročný na syna. Jak jsem se na něho díval, naučil jsem se, že člověk má klást požadavky sám na sebe a snažit se své povinnosti splnit.“

Tak tedy již od raného mládí se Karol

Karol s matkou Emilií

od otce učil věrnosti modlitbě a současně vysokým požadavkům a svědomitému plnění povinností.

Karol mohl uslyšet Krista, jenž ho povolával ke kněžství, poněvadž rostl v atmosféře víry a modlitby, která v rodném domě panovala. „Nějak k tomu přispěli moji rodiče v rodném domě, zejména můj otec, jenž brzy ovdověl,“ napsal Jan Pavel II. Matku jsem ztratil ještě před prvním svatým přijímáním ve věku 9 let, a proto si ji méně pamatuji a méně jsem si vědom jejího vkladu do mé náboženské výchovy, ale byl nepochybně velký. Po její smrti (roku 1929 zemřela ve věku 45 let) a dále po smrti mého staršího bratra (roku 1932) jsme zůstali sami s otcem. Mohl jsem být denně svědkem jeho života, jenž nebyl lehký. Byl vojákem z povolání, a když ovdověl, stal se jeho život ještě více životem ustavičné modlitby. Často se stalo, že jsem se v noci probudil a přistihl jsem svého otce na kolenou, tak jak jsem ho vždy vidával ve farním kostele. Nikdy jsme spolu nemluvili o kněžském povolání, ale tento příklad mého otce byl jistým prvním domácím seminářem.“ ▷

Karolovi rodiče s bratrem Edmundem

foto: archiv VSI

Otec Figlewicz s ministranty, Karol je po levici otce Figlewicze

foto: archiv MSI

Kapitán Wojtyła hovořil plyně německy, a proto doma systematicky tomuto jazyku Lolka učil. Čítávali spolu Bibli a modlili se spolu růženec. „Pamatuji si,“ píše Jan Pavel II., „že mi otec jednou dal knížku do náboženství, ve které byla modlitba k Duchu svatému. Řekl mi, abych se tuto modlitbu denně modlil. A od té doby se to snažím dělat. Tehdy jsem poprvé pochopil, co znamenají Kristova slova adresovaná Samařance o pravých Božích ctitelích, to znamená těch, kteří ho uctívají v Duchu a v pravdě (srov. Jan 4,23). Myslím si však, že podstatnou roli zde sehrála slova mého otce, protože ona mě nasměrovala k tomu, abych byl opravdový ctitel Boha. Nasměrovala mě hledat sounáležitost s jeho opravdovými ctiteli, tj. s těmi, kteří ho uctívají v Duchu a v pravdě. Nalezl jsem církev jako společenství spásy. Nalezl jsem v této církvi své místo a své povolání. Postupně jsem pochopil význam Kristova vykoupění a skrze to význam svátostí, zejména mše svaté. Porozuměl jsem, za jakou cenu jsme byli vykoupeni. A toto vše mě uvádělo ještě víc do tajemství církve, jež právě jako tajemství má neviditelný rozměr.“

Je vidět, jak už od mládí byl Karol fascinován poznáním, objevováním největšího a nejpřitažlivějšího tajemství, které zjevil Ježíš Kristus, pravdou o Bohu a o člověku, o jeho povolání a posledním cíli. Vstupoval do tohoto velkého tajemství a poznával ho především vytrvalou modlitbou a ustavičným získáváním

znalostí. Už tehdy Karol začal odhalovat realismus a samotný kořen evangelia, jež neslibuje lehký život a levný zisk. Velký vliv na něj měla Ježíšova slova adresovaná učedníkům: „Neboj se, malé stáde! Váš Otec rozhodl, že vám dá království“ (Lk 12,32). Karol pochopil, že Kristus nepřipravil apoštoly na snadné a teatrální

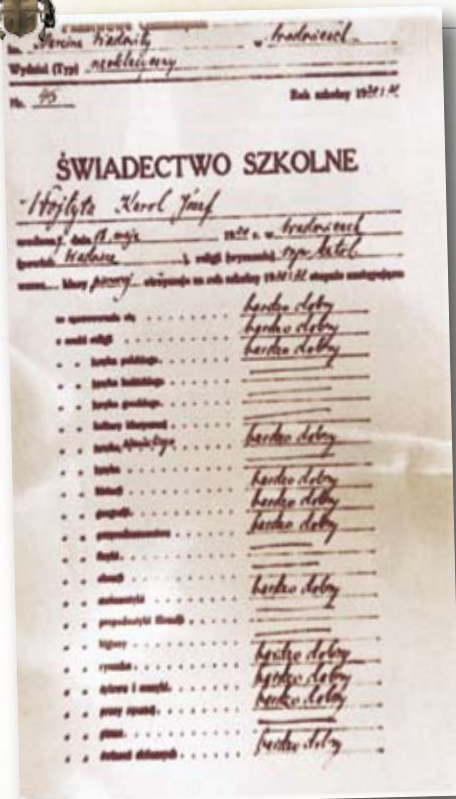
Karolova fotografie v den prvního svatého přijímání

foto: archiv MSI

úspěchy. Po letech už jako papež napsal, že Ježíš „jasně mluvil o pronásledování, jež čeká jeho vyznavače“. Zároveň budoval jistotu víry. Otcí se zalíbilo dát království těm dvanácti rybářům z Galileje a jejich prostřednictvím celému lidstvu. Předeslal, že na cestě poslání, na níž je vede, je čekají protivenství a pronásledování, poněvadž byl pronásledován i On: „Když pronásledovali mne, budou pronásledovat i vás.“ A hned dodává: „Když zachovali moje slovo, budou zachovávat i vaše“ (Jan 15,20). Od mládí jsem cítil, že v těchto slovech je obsažen samotný kořen evangelia. Evangelium nikomu neslibuje lehký život. Klade požadavky. Zároveň je však velkým zaslíbením: zaslíbením věčného života – pro člověka podléhajícího zákonu smrti, zaslíbením vítězství skrze víru – pro člověka ohroženého tolika pády. V evangeliu je obsažen jakýsi základní paradox: abychom našli život, musíme život ztratit, abychom se narodili, musíme zemřít, abychom byli spaseni, musíme přijmout kříž. To vše je podstatná pravda evangelia, která se bude vždy a všude setkávat s nesouhlasem člověka. Vždy a všude bude výzvou lidské slabosti. Ale právě v této výzvě tkví síla evangelia. Člověk možná dokonce podvědomě čeká takovou výzvu, je v něm totiž potřeba přesahovat sebe samého. Když člověk přesahuje sebe samého, je plně člověkem. Taková je nejhlubší pravda o člověku. Tuto pravdu zná především Kristus. On opravdu ví, co je v člověku (Jan 2,25). On se svým evangeliem nejhluběji dotknul vnitřní pravdy člověka. Dotknul se jí především svým křížem.“

Nejdůležitějšími zprostředkovateli pokladu víry Karolovi v letech jeho dětství a mládí byli rodiče a po matčině smrti sám otec. Lolek velmi trpěl, protože mu chyběla matka. Na první výročí její smrti vzal kapitán Wojtyła svého nejmladšího již desetiletého syna na pouť do chrámu Panny Marie v Kalvárii Žebřidovské. Chtěl, aby Lolek, poznamenaný utrpením sirotka, navázal osobní vztah s Pannou Marií, aby ji začal vnímat jako svoji Maminku. Tato pouť měla na Karola velký vliv. Zjistil, že Maria je milující a o něj pečující Matka a přilnul celým svým srdcem k Panně Marii uctívané na Kalvárii Žebřidovské. Lze říci, že od té doby se datuje zvláštní vazba Karola s Pannou Marií a její kostel se pro něj stal oblíbeným poutním místem. Už jako student, potom jako kněz, biskup i kardinál zde dělal nejdůležitější rozhodnutí ▷

Vysvědčení Karola Wojtyły

a hledal zde oporu v těžkých chvílích svého života, kdy se různé věci komplikovaly. Po letech napsal: „Viděl jsem, že sem musím přicházet stále častěji, protože zaprvé bylo takových záležitostí stále víc, za druhé – je to zvláštní – obvykle se po této mé návštěvě vyřešily.“ Už jako Jan Pavel II. říkal o poutním místě v Kalvárii: „Prostě nevím, jak poděkovat Boží Prozřetelnosti za to, že je mi dáno ještě jednou navštívit toto místo: Kalvárii Žebřidovskou, kostel Matky Boží. Navštívil jsem ji mnohokrát počínaje mými dětскими léty a mládím.“

Gymnázium a klasické lyceum

Roku 1930 ukončil základní školu a začal studovat na gymnáziu Martina Wadowity. V té době jeho starší bratr Edmund končil medicínu v Krakově. Mohl častěji jezdit domů a díky tomu se velmi spřátelil s Karolem. Bral ho na fotbalové zápasy a posazoval si ho na záda, aby Karol lépe viděl. Když začal Edmund pracovat v nemocnici v Bielsku Białe, Lolek ho navštěvoval a hrál nemocným divadlo jednoho herce. Bohužel se Edmund od jednoho svého pacienta nakazil spálou a zemřel 5. prosince 1932 ve věku 26 let. Po smrti matky a bratra zůstal Karol

doma jen se svým otcem. Byla to pro něj velmi bolestná rána.

Příkladem svého života učil kapitán Wojtyła Lolka základním principům práce na sobě. Především určil plán povinností na každý den. Poněvadž Karol začínal ve škole v 8 hodin ráno, vstávali brzy, aby měli čas na společnou modlitbu, cvičení a snídani. Když se stal Karol ministrantem, účastnil se ráno v 7 hodin mše svaté. Po škole spolu s otcem snědli oběd v blízké jídelně. Po obědě byly dvě hodiny zábavy nebo nějakého sportu a pak dělal Karol domácí úkoly. Večer otec připravoval večeři, po níž obvykle šli na krátkou procházku, pomodlili se spolu růžencem a před spaním četli Písmo svaté a jinou literaturu.

Klasické lyceum bylo známé velmi vysokou úrovní. Lolek se učil latinu, řečtinu, polštinu i polskou literaturu, dějiny a matematiku. Vyznačoval se velkými schopnostmi a přitom byl velmi pracovitý a svědomitý v domácích úkolech. V posledních dvou gymnaziálních letech byl vybrán jako vedoucí mariánského sdružení. Byl to mládežnický spolek, který měl za účel prohlubovat zbožnost k Panně Marii. V létě 1937 Lolek absolvoval povinný kurz vojenské přípravy na mládežnickém táboře. V posledním roce gymnázia se připravoval na přijetí svátosti biřmování, které přijal 3. května

Karolův otec

1938. Antoni Bohdanowicz, Lolkův spolužák, vzpomínal: „Karol měl takový zvyk, že když se naučil nějaký předmět, odešel do druhého pokoje a odtud se vracel po několika minutách. Jednou byly dveře nedovřené a všiml jsem si, že se Karol modlí na klekátku...“

Velkou oporou byl pro Lolka otcův silný a ušlechtilý charakter. Měl ho na očích a učil se čerpat duchovní síly v modlitbě i to, aby se ve všech životních zkouškách opíral o Boha, neboť pak z každé těžké zkoušky vyjde vítězně a utvrzen v dobru. Od otce se Lolek naučil také žít podle tvrdých morálních zásad plynoucích z křesťanské etiky. Chápal, že láska k Bohu se projevuje plněním jeho přikázání. Proto vztahoval na sebe Ježíšovu výzvu: „Zůstaňte v mé lásce. Zachováte-li moje přikázání, zůstanete v mé lásce“ (Jan 15,9-10).

V prvním ročníku gymnázia se setkal s P. Figlewiczem, který ho učil náboženství a stal se jeho mnohaletým zpovědníkem a vychovatelem. Jeho mimořádná osobnost měla na Karola velký vliv. V rozhovoru s André Frossardem Jan Pavel II. vzpomínal: „Jsem moc vděčný kněžím, zejména jednomu, dnes už ▷

Farní kostel ve Wadowicích

šedivému, který svou obrovskou prostotou a dobrotou mi ještě v chlapeckých letech přibližoval Krista, a potom věděl, v kterou chvíli mi mohl jako zpovědník říci: Kristus ti ukazuje cestu ke kněžství.“

Musíme zde připomenout důležitou událost z oné doby.

„V době, kdy jsem studoval na gymnáziu, navštívil farnost Wadowice krakovský metropolita, arcibiskup Adam Stefan Sapieha. Můj učitel náboženství P. Edward Zacher mi dal za úkol, abych jej přivítal. Tak jsem měl poprvé příležitost stát před tímto mužem, kterého si všichni velmi vážili. Víím, že arcibiskup se po mé krátké uvítací řeči ptal profesora náboženství, jakou fakultu jsem si zvolil po maturitě. P. Zacher odpověděl: „Jde na polonistiku.“ Arcibiskup na to prý řekl: „Škoda, že ne na teologii.““

Fascinace nejen literaturou a divadlem

Karol miloval sport, měl rád fotbal, lyžování a horskou turistiku. Intenzivně studoval a získával znalosti. Byl úplně zaujat láskou k literatuře, zvláště dramatické, k divadlu. Během gymnázia Karol věnoval hodně času přípravě na divadelní představení, jež se hrály jak ve škole, tak ve farním kostele. Karol hrál v *Antigoně*, v *Balladyně* a dalších hrách, které společně nastudovaly dvě wadowická gymnázia, chlapecké a dívčí. Společně režíroval a současně hrál hraběte Jindřicha v *Krasinského Nebožské komedii* ve farním katolickém domě. Velký vliv měl na Karola Mieczysław Kotlarczyk, doktor filozofie a zakladatel „divadla vnitřního slova“ a později během okupace Rapsodického divadla. Byl hluboce věřícím křesťanem, pro něhož bylo dramatické umění cestou, jak předávat pravdu o životě, o dokonalosti a o tom, jak předávat Boží slovo. Byl přesvědčen, že funkce herce se podobá kněžské funkci a má přibližovat transcendentní pravdu a univerzální morální hodnoty.

Fascinace divadlem v Karolovi neoslabila touhu stále prohlubovat a rozvíjet víru. U bosých karmelitánů na Górci ve Wadowicích přijal karmelitánský škapulíř. Tam si prožil své první uzavřené rekolekce. Vždy se účastnil novény před svátkem Panny Marie škapulířové. Již jako biskup vzpomínal: „Do svého odjezdu z Wadowic jsem během novény nikdy nechyběl na odpoledních pobožnostech. Někdy bylo obtížné se odtrhnout od kolegů, vyjít z osvěžujících vln milované Skavy, ale

melodický hlas karmelských zvonů byl tak silný, tak do hloubi duše pronikající, a tak jsem šel. Ano, bydlel jsem vedle farního kostela, ale rostl jsem v kostele sv. Josefa.“ Učil se v tichosti kontemplovat tajemství přítomnosti Boha.

Jako papež řekl: „Je třeba být vždy tím, čím chce Bůh, aby člověk byl. Jinak nikdy není ničím! V plnění Boží vůle je velikost člověka, láska a... svatost.“

Odjezd do Krakova

Své školní vzdělání Karol ukončil ve Wadowicích složením maturity 27. května 1938. V září téhož roku opustil osmnáctiletý maturant spolu s otcem natrvalo Wadowice a přestěhovali se do Krakova. Nastěhovali se do domu příbuzných, dvou Karolových tet (sester jeho matky) do Týnecké ulice 10. Jejich byt byl v suterénu, byl tmavý a vlhký.

Karolovo nadšení a horlivost pro studium polské filologie na Jagellonské univerzitě kvůli obtížným podmínkám neochably. Během prvního ročníku měl Lolek velmi mnoho povinností, konal je však s velkou svědomitostí a využíval čas na vzdělání. Rozvrh mluví o 10 povinných hodinách týdně, ale Karol se zavázal ke 36 hodinám. Účastnil se přednášek

Karol jako student polonistiky

nejlepších profesorů v Polsku. Začal psát literární díla a verše, věnoval se divadelní činnosti. Přes velké množství povinností během prvního roku studií nezanedbával Karol svůj duchovní život. Pomáhal mu v tom úzký kontakt s P. Figlewiczem, který působil ve wawelské katedrále. Cho-

dil k němu pravidelně ke zpovědi, sloužil mu při mši svaté, využíval jeho duchovní vedení a hovořil s ním.

Vynikající přednášející na univerzitě i bohatství krakovské duchovní kulturní tradice způsobilo, že Karol přijímal vše. Právě tehdy ho fascinovala činnost a osoba svätce Alberta Chmielowského. Jako papež o něm napsal: „V době mého nadšení pro rapsodické divadlo a umění na mne měla postava tohoto odvážného muže, který se účastnil Lednového povstání (1863), fascinující duchovní vliv. Je známo, že bratr Albert byl malířem a že studoval v Mnichově. Umělecká díla, která zanechal, dokazují, že měl velké nadání. Tento člověk v určité chvíli svého života skončil s uměním, protože pochopil, že ho Bůh volá k mnohem důležitějším úkolům. Když se dozvěděl o prostředí krakovských ubožáků, jejichž útočištěm byla veřejná noclehárna nazývaná také „ohřívárna“ na Krakovské ulici, rozhodl se, že se stane jedním z nich. Ne jako ten, kdo dává almužnu, ale jako člověk, který dává sebe sama do služeb vydeděncům. Tento strhující příklad oběti vzbudí mnoho následovníků. Kolem bratra Alberta se shromažďují muži i ženy. Vznikají dvě kongregace, které se věnují nejchudším. To vše se odehrávalo na počátku 20. století, v době před první světovou válkou. Bratr Albert se nedožije chvíle, kdy Polsko dosáhne nezávislosti. Zemře o Vánocích roku 1916. Nicméně jeho dílo jej přežije a stane se výrazem polských tradic evangelijního radikalismu spojeného s duchem svätého Františka z Assisi a svätého Jana od Kříže. Svätý bratr Albert zaujímá v dějinách polské spirituality zvláštní místo. Pro mne byla jeho postava rozhodující, protože jsem v něm našel zvláštní duchovní oporu a příklad, jak se vzdalit od umění, literatury a divadla a učinit radikální rozhodnutí pro kněžské povolání. Jednou z mých největších radostí je, že jsem jako papež mohl povýšit tohoto krakovského chudáčka v šedém hábitu k úctě oltáře. Bylo to nejprve při jeho blahověření během cesty do Polska v roce 1983 a potom při svatořečení v Římě v listopadu památného roku 1989.“

V červnu roku 1939 udělal Karol zkoušky a ukončil tak první studijní ročník. Během prázdnin si odbyl vojenské školení v akademické legii. Byl talentovaným studentem, učil se rychle, ale vždy byl připraven pomáhat ostatním. Angažoval se a celé své srdce vkládal do všeho, co dělal. Byl na sebe náročný a vedl ukáz- ▷

něný způsob života. Měl mnoho přátel jak mezi chlapci, tak mezi dívkami. Byl horlivý sportovec, nejednou překonal mnoho kilometrů při hledání atraktivních lyžařských tras. Musíme zdůraznit, že v Karolově mládí byla jeho zbožnost normální. Proto fakt, že Karol vedl hluboký život modlitby, že často přistupoval ke svátostem, nechápalo jeho okolí jako něco divného a mimořádného. Bolestný prožitek ztráty matky a bratra byl velkou lekcí utrpení přijatého s vírou. Karol se naučil, jak důležitá je modlitba a křesťanská askeze při utváření charakteru a dozrávání k otcovství. Ve svém dramatu „Promieniowanie ojcostwa“ (Zář otcovství) napsal, že otcovství znamená „být podmaněn láskou“, která nutí sebeodevzdáním „dávat život“. Otcovství tedy znamená odmítnout otroctví egoismu.

Okupační teror

Den, kdy Německo napadlo Polsko (1. září 1939), vyšel na první pátek v měsíci. Karol šel brzy ráno do katedrály na Wawelu ke zpovědi k P. Figliwiczovi a na mši svatou. Při nejsvětější oběti uslyšel hlas sirén a výbuchy bomb shazovaných na Krakov německými letadly. Po mši svaté běžel hned domů. Společně s otcem se rozhodli, že před postupujícími nepřátelskými vojsky utečou na východ. Utíkali spolu s tisíci Poláky. Země byla bombardována německými letadly, mnoho lidí zahynulo. Dne 17. září byli Karol s otcem nedaleko Sanu ve vzdálenosti asi 200 km od Krakova. Tehdy dostali tragickou zprávu, že od východu vkročila do Polska ruská vojska. Útěk na východ teď neměl smysl, museli se vrátit do Krakova, ve kterém už byli Němci. Na Wawelu se ubytoval generální gubernátor Hans Frank. Začala strašlivá léta okupačního teroru. Vysoké a střední školství bylo zlikvidováno. Poláci neměli žádná práva, byli bráni jako méněcenní. Němci ničili knihovny a všechny stopy polské kultury. Potravinové lístky poskytovaly jen 900 kalorií na den. Za nejmenší překročení okupantských nařízení hrozila smrt nebo koncentrační tábor. Zvláštním objektem pronásledování se stala polská inteligence, duchovenstvo a katolická církev, kterou okupanti považovali za strážce národní kultury. Z polských kněží bylo 3646 uvězněno v koncentračních táborech a 2647 zavražděno. Léta hitlerovské okupace byla poznamenána ustavičným terorem, পুলিশními razíemi, hromadnými popravami a transporty do koncentračních táborů.

„Válka radikálně změnila běh mého života,“ napsal Jan Pavel II. „Po pravdě řečeno, profesori Jagellonské univerzity se přesto snažili zahájit nový akademický rok, ale přednášky trvaly jen do 6. listopadu 1939. Toho dne německé úřady svolaly profesory na schůzi a všechny ty ctihodné muže vědy deportovaly do koncentračního tábora Sachsenhausen. Tak skončilo v mém životě období studia polonistiky a začalo období německé okupace, během něhož jsem se zpočátku snažil hodně číst a psát. Mé první literární práce pocházejí právě z této doby.“

Během hitlerovské okupace byly brambory základní potravinou, kterou se Karolovi a jeho otci dařilo získávat. Vařili si je a ochucovali kousičkem margarínu a cibulí. Každý muž mezi 14. a 60. rokem života musel mít práci, nezaměstnaní byli odvázeni na nucené práce do Německa. V prvním roce války pracoval Lolek v zásobovací restauraci. Nebyla to těžká práce a díky tomu měl čas tajně pokračovat ve studiích. Maximálně využíval čas, velmi dlouho čítával a intenzivně se učil francouzsky. Znovu četl Mickiewicze, Słowackého, Conrada a Wyspiańskiego, přičemž nikdy nezanedbal každodenní četbu Bible.

„Abych ušel deportaci na nucené práce do Německa,“ vzpomíná Jan Pavel II., „začal jsem na podzim roku 1940 pracovat jako dělník v kamenolomu spojeném s chemickou továrnou Solvay.“ V kamenolomu na Zakrzówku se lámal vápenec na výrobu sody v chemické továrně Solvay. Byly tam velmi těžké a nebezpečné pracovní podmínky, především zima. Lolek musel každý den naložit vápencovými kameny celý vagon. Mladí a nezkušení dělníci nemohli takovou normu splnit. Ještě štěstí, že jejich nadřízenými byli hodní Poláci, kteří jim tyto normy tajně snižovali. Ale celý den bylo třeba rozbíjet vápenec a nakládat ho do vagonu. Povolena byla jen patnáctiminutová přestávka na snídani, kterou si musel každý přinést z domova. Obvykle to byl chleba s marmeládou a káva z melty. Po skončení práce v 15 hodin se Lolek vracel domů v dřevácích a v oblečení z hrubého lněného vlákna a cestou se pokoušel sehnat něco k jídlu: pár brambor, zelí nebo fazole. Němci přestali otci vyplácet důchod, a tak skromná Karolova výplata musela stačit na obživu obou. V říjnu byl Karol přeložen z továrny Solvay k práci v čističce vody v Borku Fałęckim. Nejčastěji cho-

foto: archiv MSJ

Mariánský kostel v Krakově

dil na noční směnu. Podmínky zde byly nesrovnatelně lepší. Mohl si najít čas na četbu i na modlitbu. Zvlášť oblíbenou Karolovou četbou byla knížečka, kterou tehdy objevil. Byl to „Traktát o pravé pobožnosti k Panně Marii“ od sv. Ludvíka Grignona z Montfortu. V roce 1968 kardinál Wojtyła vzpomíná: „Vlastnil jsem tuto pobožnost k Panně Marii i jako malé dítě, gymnazista i vysokoškolák, ale jaký je obsah a hloubka této pobožnosti, to mě naučila tato knížečka.“ Totus Tuus (celý tvůj), tato dvě slova přejatá z této knížečky se stala devizou spirituality a služby Karola Wojtyły jako kněze, biskupa, kardinála i papeže. „Hle, jsem celý tvůj a vše, co je moje, je tvé, ó můj nejmilejší Ježíši, skrze Marii, tvoji nejsvětější Matku,“ těmito slovy z Traktátu se modlil a vždy je vypisoval na své rukopisy.

Když se ráno po práci v továrně Solvay vracel Karol domů, šel nejprve na mši svatou do kostela otců redemptoristů na Podgórze. Po letech vzpomínal, že z eucharistie čerpal „velikou sílu pro ta těžká léta, jakými byla léta okupace“.

Díky práci v kamenolomech a čističce vody poznal Karol Wojtyła význam práce i městský proletariát, jejich prostředí, jejich rodiny, jejich zájmy, jejich lidskou hodnotu a důstojnost. Mladý Karol se naučil, že práce je úkolem, jež Bůh svěřuje člověku, aby panoval nad zemí a měl účast na stvořitelském díle samotného Boha. ▷

Vstoupil do nového světa, o jehož existenci dříve nevěděl

V této době mělo velký vliv na utváření Karolovy osobnosti prostředí jeho farnosti sv. Stanislava Kostky v Dębnikách. Svatý otec takto vzpomíná: „Farnost spravovali otcové salesiáni, kteří byli jednoho dne deportováni nacisty do koncentračního tábora. Zůstal tam jen starý pan farář a inspektor provincie, všichni ostatní byli internováni v Dachau. Myslím, že v procesu utváření mého povolání hrálo salesiánské prostředí velkou roli. V této farnosti nad jiné vynikala osobnost Jana Tyranowského. Povoláním byl úředník, ale zvolil si práci v krejčovství svého otce. Tvrdil, že práce krejčího mu usnadňuje vnitřní život. Byl to člověk hluboce duchovní. Otcové salesiáni, kteří se v té obtížné době opět odvážně ujali oživení pastorace mládeže, mu svěřili zajímavý úkol v rámci tzv. ‚živého růžence‘. Jan Tyranowský plnil tuto funkci nejen z organizačního hlediska, ale staral se i o duchovní formaci mladých, kteří se s ním stýkali. Tak jsem se naučil základním metodám sebevýchovy, které pak výchovný proces v semináři dále rozvíjel. Tyranowský se sám nechal formovat spisy svatého Jana od Kříže a svaté Terezie z Avily a právě on mě poprvé uvedl do četby jejich děl, což bylo na můj věk neobvyklé.“

Právě díky Tyranowskému Karol poprvé ve svém životě sáhl po nejnád-

Karol Wojtyła, bohoslovec

hernějších perlách křesťanské spirituality, po dílech největších mystiků: sv. Jana od Kříže a sv. Terezie z Avily. Naučil se důsledně kráčet cestou temné noci víry k plnému spojení s Bohem. Tato cesta vede třemi etapami: očišťováním, osvícením a spojením. Jan Pavel II. v rozhovoru s André Frossardem řekl: „Nejdůležitější je, že prostřednictvím Jana Tyranowského jsem byl uveden do nového světa, o jehož existenci v sobě jsem předtím nevěděl.“ Jindy vzpomíná: „Těžko lze zapomenout na rozhovory s Janem. Jeden takový mi stále zůstává v paměti, když tento prostý člověk, jenž se zpovídal z nedostatku výmluvnosti, do pozdních nočních hodin mluvil o tom, kdo je Bůh, či spíše co je to život s Bohem. Nečetl tehdy z papíru slova

Karol s kolegy ze semináře, na fotografii druhý zleva

foto: archiv MSI

někoho jiného, mluvil sám ze sebe. Bylo to někdy v červenci, den pomalu končil, Janova slova byla stále osamocenější v nadcházející tmě a stále hlouběji zapadala a uvolňovala v nás ony skryté hlubiny evangelijních možností, v nichž nebyly obavy.“

Objev povolání a cesta ke kněžství

18. května 1941 umírá na infarkt ve věku 62 let Karolův otec. Byl nemocný od Vánoc 1940. Zemřel v noci, když byl syn v práci. Toho rána přinesl Karol otcovi jako obvykle léky a oběd od manželů Kydryńských. Když poznal, že otec nežije, běžel ihned za knězem. Celou noc se vkleče modlil u těla milovaného otce. Byla to pro něho jedna z nejbolestnějších zkoušek v životě. Neměl už z nejbližší rodiny nikoho. Po mši svaté, kterou sloužil P. Figliwicz, byl kapitán Karol Wojtyła pochován na krakovském hřbitově. Otec Karolovi zanechal nejcennější životní ponaučení, aby měl na sebe vysoké nároky a co nejsvědomitěji plnil své povinnosti.

Po otcově smrti začal Karol ještě intenzivnější život modlitby než dosud.

V létě 1941 se u Karola ubytoval Mieczysław Kotlarczyk se svou ženou. Právě tehdy se díky jeho iniciativě zrodilo ilegální Rapsodické divadlo, které působilo tajně po celou dobu okupace. Jedním z jeho pilířů byl mladý Karol Wojtyła. S nasazením života bylo připraveno 7 her a odehráno 22 představení. Hlavním cílem činnosti tohoto konspiračního divadla bylo ukázat neznititelnost polské kultury a obnovovat duši národa. Nepochybně i divadelní činnost utvářela Karolovu osobnost, učila ho umění hovořit a navazovat kontakt s posluchači.

Po otcově smrti začíná v Karolovi pomalu dozrávat myšlenka na kněžství.

Na podzim roku 1942 se mladý Karol přihlásil v rezidenci krakovského arcibiskupa a požádal o přijetí do tajného kněžského semináře. Za okupace byli kandidáti do semináře přijímáni tajně a přednášky probíhaly ilegálně v naprostém utajení před okupantským režimem. Karol po započetí tajných studií semináře dál pracoval v Borku Fałęckim a pokračoval ve své činnosti v Rapsodickém divadle, také utužoval kontakty s Tyranowským a P. Figliczem.

Měl v těchto hrůzných letech okupace velké štěstí, neboť se mu vždycky podařilo uniknout prohlídkám, raziím i transportu do koncentračního tábora. Ale ▷

Foto: archiv MSI

29. února 1944 měl velmi vážnou nehodu. Když se vracel z práce v Borku Fałęckim domů, přijíždějící německé nákladní auto do něj vrazilo tak silně, že ztratil vědomí. Karola ležícího na ulici zachránila paní Jozefa Florek, která když viděla, co se stalo, vyskočila z tramvaje a chránila ho před projíždějícími vozidly. Podařilo se zastavit jeden automobil, v němž – jak se ukázalo – jel německý důstojník. Když zjistili, že Karol žije, důstojník zastavil nákladní auto a nařídil převzt raněného do městské nemocnice. Karol měl otřes mozku a četná poranění. Musel dva týdny ležet na lůžku. Byla to pro něho, jak sám později napsal, zvláštní „doba rekolokcí, která mu Pán Bůh vymyslel“.

Když vypuklo varšavské povstání, Němci v Krakově zorganizovali masovou akci po celém městě a zatkl mladé lidi, aby nedošlo k novému povstání. Po této černé neděli pozval biskup Sapieha do své rezidence všechny kleriky a do konce války je tam ukrýval. Od 7. srpna 1944 až do konce války bydlel Karol s ostatními kleriky a studoval v domě arcibiskupa.

18. ledna 1945 osvobodila Krakov od německé okupace vojska Rudé armády. Klerici se mohli konečně přestěhovat do budovy semináře.

Život se pomalu vracel do normálu. Karol končil 3. ročník teologie. Z vlastního rozhodnutí žil ve velké chudobě. Když od svého přítele M. Kotlarczyka dostal nový svetr, dal ho při nejbližší příležitosti žebrákoví. Jeho fascinace spiritualitou a díly sv. Jana od Kříže ho vedla k intenzivnímu studiu španělštiny, protože chtěl díla tohoto mystika číst v originále.

18. února 1946 byl arcibiskup Adam Stefan Sapieha jmenován kardinálem.

Při přednáškách klerikům vštěpoval, že podstatou každého dobře prožívaného kněžského povolání je umírat sobě, obětovat se, dávat se jako nezištný dar Kristu a druhým lidem.

Začátkem července 1946 udělal Karol Wojtyła všechny závěrečné zkoušky teologického studia. Kardinál Sapieha rozhodl, že Karol Wojtyła bude na podzim vyslán na další studia do Říma. Proto uspil jeho kněžské svěcení. Celý říjen se Karol v rekolokcích intenzivně připravoval na přijetí svátosti kněžství. Kněžské svěcení přijal ráno 1. listopadu 1946 v soukromé kapli krakovského arcibiskupa.

Studium v Římě

Už 15. listopadu otec Wojtyła spolu se svým mladším kolegou otcem Starowiejským odjeli studovat do Říma. Otec Karol se ubytoval na belgické koleji na Via del Quirinale a začal studovat na papežské dominikánské univerzitě.

Vedoucím jeho doktorské práce byl známý profesor otec Reginald Garrigou-Lagrange. Otec Wojtyła psal práci o chápání víry u sv. Jana od Kříže. Maximálně využíval čas na studium i modlitbu. Kromě intenzivního studia poznával Řím, ve volných chvílích navštěvoval jeho posvátná místa a památky v doprovodu na slovo vzatých znalců. Během volných dnů o Vánocích a Velikonocích navštěvoval další italská města. Ve velikonoční době roku 1947 jel otec Wojtyła do San Giovanni Rotondo, aby se setkal se známým stigmatikem a mystikem otcem Piem a vyzpovídal se u něho. Setkání s tímto svatým kapucínem na něj udělalo obrovský dojem. Jan Pavel II. vzpomíná, že byl „velmi prostým zpovědníkem, bystrým a věcným“. Největší dojem

otec Pio udělal na mladého kněze z Polska při mši svaté, kdy v účasti na tajemství Kristova utrpení, smrti a vzkříšení italský řeholník trpěl i fyzicky.

Kardinál Sapieha otci Wojtyłovi a otci Starowiejskému doporučil, aby o prázdninách 1947 navštívili Francii, Belgie a Holandsko a seznámili se s pastoračí v těchto zemích. Když se vraceli do Říma, zastavili se v Ars, kde působil sv. Jan Maria Vianney (1786–1859), známý farář, jenž často trávil ve zpovědnici 18 hodin, zpovídal lidi, kteří k němu po tisících přijížděli z celé Francie. Jan Pavel II. popsal svůj dojem takto: „Na zpáteční cestě z Belgie do Říma jsem měl to štěstí poprvé navštívit Ars. Bylo to koncem října na neděli Krista Krále. S velkým pohnutím jsem vešel do starého kostelíku, kde zpovídal, učil katechismus a kázal Jan Maria Vianney. Byla to pro mne nezapomenutelná zkušenost. Již od seminárních let jsem byl uchvácen postavou arského faráře, především při četbě jeho životopisu, který napsal Mons. Trochu. Svatý Jan Maria Vianney překvapuje především tím, jak se v něm projevuje síla milosti, která působí skrze ubohé lidské prostředky. Hluboce mě dojímala zvláště jeho hrdinská služba ve zpovědnici. Onen pokorný kněz, který denně více než deset hodin zpovídal, velmi skromně jedl a odpočinku věnoval sotva několik hodin, dokázal v obtížné historické době způsobit ve Francii, a nejen ve Francii, jakousi duchovní revoluci. Tisíce lidí přicházelo do Arsu a klekalo k jeho zpovědnici. Na pozadí sekularizace a antiklerikalismu 19. století je jeho svědectví opravdu něčím revolučním. Ze setkání s jeho postavou jsem vyvodil přesvědčení, že kněz uskutečňuje podstatnou část svého poslání prostřednictvím zpovědnice, kdy se dobrovolně stává jejím „vězňem.““

14. června 1948 otec Karol Wojtyła obhájil svoji disertační práci se známkou velmi dobrý.

V práci zdůraznil, že osobní setkání s Bohem není vyhrazeno pouze mystikům. Každý člověk je povolán k navázání vztahu lásky s Bohem. Mystické zkušenosti nás učí cestě, která vede k Bohu, a poučuje nás o charakteru našeho spojení s Bohem. Bůh není poznáván jako nějaký předmět, ale skrze vzájemné osobní odevzdání.

(Pokračování v příštím čísle.)

Redakce ■

Prameny:
A. Bujak, M. Rožek: Wojtyła, Wrocław 1997
G. Weigel: Svědek naděje, Praha 2000